

Effects of child development training program on family problem solving and children's behavioral problems

Mohsen Shokoohi-Yekta¹, Seyed Saeid SajjadiAnari², Seyede Soraya Alawinezhad³

1. Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: myekta@ut.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: Sajjadi.saeid@ut.ac.ir

3. Ph.D. in Psychology and Education of Exceptional Children, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: Alawinezhad@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received 25 September 2021

Received in revised form 23 October 2021

Accepted 27 November 2021

Published Online 20 March 2024

Keywords:

Child development, child behavioral problem, Talent flourishing

ABSTRACT

Background: Family is a crucial context for a child's healthy development. Parents awareness of parenting style, can lead to a reduction in children's behavioral problems, flourishing their talents, and a decrease in conflict in family relationships.

Aims: For this purpose, the educational intervention in the form of a workshop on child development was considered for parents to examine its effectiveness in solving family problems and behavioral problems of children.

Method: The present study is a quasi-experimental in which the pre-test post-test design is used. In this study, parents of children 7 to 12 years old announced their readiness to participate in the child development workshop. All 32 working parents were evaluated using the Eyeberg Child Inventory and Family Problem Solving scale. The parents of the intervention group participated in five sessions of the Child Development Training Program., In order to examine the significance of the difference between pre-test and post-test scores, paired sample t-test was used.

Results: The findings of this study indicated that the average score of family problem solving in pre-test and post-test shows an increase of 11 points in post-test. The value of t obtained is 2.56, which is significant at the level of $P=0.05$. Also, the mean scores for behavioral problems in pre-test and post-test shows a decrease of 3 points in post-test. The value of t is equal to 2.42, which is significant at the level of $P=0.05$. This change was statistically significant in both scales.

Conclusions: Child Development Training Program has caused a decrease in behavioral problems and an increase in family problem-solving. According to these results, it can be concluded that designing and planning in order to provide training interventions, especially teaching parenting styles and parents' awareness of physical, emotional, affective and cognitive features of children can be an effective step in strengthening parents in the real confrontation with children's behavioral problems and also managing them and solving their family problems.

Citation: Shokoohi-Yekta, M., SajjadiAnari, S.S., & Alawinezhad, S.S. (2024). Effects of child development training program on family problem solving and children's behavioral problems. *Journal of Psychological Science*, 23(133), 1-16. [10.52547/JPS.23.133.1](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.1)

Journal of Psychological Science, Vol. 23, No. 133, 2024

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.23.133.1](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.1)

✉ **Corresponding Author:** Mohsen Shokoohi-Yekta, Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Tehran, Tehran, Iran.

E-mail: myekta@ut.ac.ir, Tel: (+98) 21-77636111

Extended Abstract

Introduction

Childhood is the most important period of transformation in the span of life (Berk, 2018). Behavioral problems in childhood predict an increase in the probability of suffering from psychiatric disorders in adolescence and adulthood (McMahon, 1994). Most of the problems of children's psychopathology are behavioral problems that arise during the growth and development of some children (Merz and McCall, 2010); Quoted by Alipour et al., (2018).

Childhood behavioral disorders include behaviors that are permanent and do not match a person's age and lead to social conflicts, individual dissatisfaction, and failure in education (Sadock et al, 2018). Behavioral problems usually appear for the first time in the middle years of elementary school and its peak between the ages of 8 and 15. In Iran, the prevalence of behavioral problems among primary school students has been reported at 18.4%.

In the last 25 years, children's behavioral issues have become one of the topics of interest to psychologists. Most of the researches have pointed out that between the child's initial behavioral problems and more severe behavioral problems in the future, two factors, the characteristics of the child's temperament and the behavior of the parents, play the main role. Mothers who experience high levels of tension and emotional problems show weakness in coping with the role of parents, and as a result, they face problems in raising children, which will lead to an increase in behavioral problems in children (Waters et al., 2010).

Parents of children with behavioral problems are often harsh, inconsistent, and incompetent in disciplinary situations and have little parenting skills causing behavioral problems in children and adolescents, and many of the children's abilities do not flourish (Hohlfeld et al., 2018). For this purpose, parenting training plays an essential role in reducing behavioral problems. In this method, parents are taught how to increase positive interactions with their children, reduce conflicts and avoid inappropriate parenting methods. Therefore, the current research was conducted with the aim of investigating the effectiveness of the child development educational program on solving family problems and children's behavioral problems.

Method

In the present study, due to an experimental group and the implementation of pre-test and post-test, a quasi-experimental design one group with pre-post design has been used. The sample group consisting of 34 working parents were selected and participated in the research by accessible and purposeful sampling method. The workshop was held in 5 two-hour sessions. In the first session before the training and in the last session after the training, pre-test and post-test were taken from all participants.

Child Educational development Program: The child development workshop has been prepared and compiled by the first author of this article to familiarize parents with the period of child development in five sessions. The objectives of this workshop are as described in Table 1:

Table 1. Objectives and educational program of child development

First session	Familiarity with parenting methods and effective strategies in this field
Second session	Familiarity with some of the characteristics of primary school and examining the personality development of children in this period
Third session	Familiarity with the emotional and mental development of children in primary school
Fourth session	Familiarity with the social and physical development of children in primary school
Fifth session	Learning training strategies in 3 common topics: homework, television and sleep

Tools

Eyberg Child Behavior Inventory (ECBI): The Eyberg Child Behavior Questionnaire was created by Eyberg and Ross to assess the behavioral problems of children aged 2 to 16 years in 1987. This

questionnaire contains 36 items, which are graded on a 7-point Likert scale based on severity. The score of the severity scale is determined from the sum of the frequency of behaviors, and the score of the

behavioral problem scale is determined from the sum of the yes answers.

Family Problem Solving Scale (FPSS): This scale has 30 items and was designed by Ahmadi Noudeh in 2008 to assess problems in the family. This list is scored by couples on a 5-point Likert scale from "never" to "always". In general, a high score on the scale indicates the couple's ability to effectively solve the problem, and a low score on the scale indicates the lack and weakness of the couple's ability to solve the family problem.

Table 2. Table of normality of distribution of scores of research variables

component	Shapiro-Wilk		Kolmogorov-Smirnov			
	Significance level	Degrees of freedom	amount	Significance level	Degrees of freedom	Amount
Child behavior pre-test	0/68	32	0/97	0/20	32	0/09
Child behavior post-test	0/35	32	0/96	0/05	32	0/15
Family problems pre-test	0/00	32	0/80	0/06	32	0/15
Family problems post-test	0/08	32	0/94	0/20	32	0/12

Table 3. solving family problems

Average value	difference of means	Degrees of freedom	T value	Significance level
15/102	25	31	2/52	0/017
34/113	-	-	-	-

The average score of family problem solving in pre-test and post-test indicates an increase of 11 points in post-test. The obtained t value is 2.52 which is significant at the level of $P < 0.05$. Therefore, the child developmental program has solved the problems in the family.

Does the child development curriculum have an effect on reducing behavioral problems?

Table 4. behavioral problems

Average value	difference of means	Degrees of freedom	T value	Significance level
75/59	8/3	33	2/042	0/049
72/25	-	-	-	-

The average score of problem solving in the pre-test and post-test indicates a decrease of 3 points in the post-test. The obtained t value is equal to 2.042 which is significant at the level of $P < 0.05$. Therefore, the child developmental program has reduced the child's behavioral problems.

Results

The average age of participants was 34 years. The average age of the children of these parents was 10 years. In order to evaluate the significance of the difference in scores in pre-test and post-test, paired t-test was used. The value of the statistical index, as shown in Table 2, in the Shapiro-Wilk and Kolmogorov-Smirnov tests in both variables of the Child Behavior and Family Problem Solving Questionnaire is more than 0.05, so the distribution of variables is normal and correlated t-test can be used Does the child development curriculum have an effect on solving children's family problems?.

Conclusion

The aim of this study was to investigate the effectiveness of child development program on behavioral problems and solving family problems. Based on the findings of the present study, child development has been able to change the child's behavioral problems and family problems to a significant level after the implementation of the program. According to the statistics obtained from comparing the mean score of child behavioral problems in the pre-test and post-test of the parents, the data indicate a decrease in their scores in the post-test. These findings are consistent with the researches that Shokoohi-Yekta et al (2016), Hosokawa and Katsura (2019), Crockett and Kauffman, (2013) have conducted. Shokoohi-Yekta et al. (2016) found that the child developmental program was effective in improving parents' anger and relationship with their children.

To explain this, in reducing behavioral problems, children learn at home from their parents to deal with their problems in a way that does not cause anxiety and to deal with possible failures. This workshop has helped to improve the parenting style and use the best parenting style at home.

Parents also have serious problems with their children on topics such as homework, television, and sleep, which are often the subject of parental conflict. Children also enter a vicious cycle of stubbornness due to lack of proper response from parents and their behavioral problems intensify.

Comparison of the mean scores of the Solving Family Problems Scale in the pre-test and post-test of the parents indicates an increase in the scores of the post-test. Due to the increase in solving family problems scores in the post-test, the self-efficacy effect of parenting is evident and it is confirmed that the child educational development program is effective in solving family problems. Consistent with the findings of the present study, Waters et al (2010) and Miranda et al (2019) achieved similar results in their research. According to the findings related to the reduction of behavioral problems, it can be concluded that the training used in the present study was a useful method. To explain this, it should be noted that many children's problems are balanced by educating parents and their proper behavior in the family environment. Therefore, according to the results of the present study, it can be acknowledged that by teaching the proper and accurate behaviors to parents, they can

reduce the behavioral problems of children and lead to solving problems within the family.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: In the present study, participants participated in the research consciously and voluntarily and the principle of confidentiality was observed.

Funding: This research has been done at the personal expense of the authors.

Authors' contribution: The first author, designing and supervising the implementation of the educational package of child development, and the second author, the statistical analyst and the prepare draft of the paper.

Conflict of interest: The authors do not express any conflict of interest in this study.

Acknowledgments: We would like to thank parents who assisted in this research.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اثربخشی برنامه آموزشی تحول کودک بر حل مشکلات خانواده و مشکلات رفتاری کودکان

محسن شکوهی یکتا^۱، سید سعید سجادی اناری^۲، سیده ثریا علوی نژاد^۳

۱. استاد، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

بازنگری: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

انتشار برخط: ۱۴۰۳/۰۱/۰۱

کلیدواژه‌ها:

تحول کودک،

مشکل رفتاری کودک،

شکوفایی استعداد

زمینه: خانواده، بستری تعیین کننده برای تحول سالم کودک است. آگاهی والدین از شیوه‌های صحیح فرزندپروری و به کار بستن آن‌ها به شکوفایی استعداد و کاهش مشکلات رفتاری کودکان و همچنین کاهش تعارض در روابط خانوادگی منجر خواهد شد. برخی نظریه پردازان مشکلات رفتاری را اختلال‌های ناتوان کننده، افراطی و نامطلوب در تعامل با والدین تعبیر کرده‌اند، روش‌های فرزند پروری ضعیف، روابط نامناسب والد-کودک مانند برخورد های خشن انضباطی و ناهماهنگ مرکز توجه آسیب شناسی است که باعث عدم شکوفایی توانمندی های کودکان می گردد. شواهد پژوهشی نشان می دهد اجرای برنامه های والد محور بر سازش یافتگی، ایجاد دلبستگی و موفقیت کودکان در مواجهه با چالش ها تأثیر داشته است، اما پژوهش های اندکی در زمینه اجرای این برنامه ها در جامعه مورد مطالعه وجود دارد.

هدف: مداخله آموزشی تحول کودک با این هدف بر روی والدین اجرا شد تا اثربخشی آن بر حل مشکلات خانواده و مشکلات رفتاری کودکان سنجیده شود.

روش: مطالعه حاضر از نوع شبه آزمایشی است که در آن از طرح پیش آزمون- پس آزمون استفاده شده است. در این پژوهش والدین کودکان ۷ تا ۱۲ سال در شهر تهران به صورت دردسترس برای شرکت در کارگاه آموزشی تحول کودک اعلام آمادگی نمودند. تمامی ۳۲ نفر والد شاغل با استفاده از پرسشنامه کودک آیرگ (۱۹۹۰) و مقیاس حل مشکل خانواده (احمدی نوده، ۱۳۸۶) ارزیابی شدند. والدین گروه مداخله در پنج جلسه آموزش برنامه تحول کودک (شکوهی یکتا، اکبری و محمودی، ۱۳۹۴) شرکت کردند. برای تحلیل داده‌ها به منظور بررسی نمرات در پیش آزمون و پس آزمون از آزمون t گروه‌های همبسته استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد میانگین نمره حل مشکل خانواده در پیش آزمون و پس آزمون حاکی از افزایش ۱۱ نمره‌ای در پس آزمون است. مقدار t به دست آمده برابر ۲/۵۶ است که در سطح $P > ۰/۰۵$ معنادار می‌باشد؛ همچنین میانگین مشکلات رفتاری در پیش آزمون و پس آزمون حاکی از کاهش ۳ نمره‌ای در پس آزمون است. مقدار t به دست آمده برابر ۲/۴۲ است که در سطح $P > ۰/۰۵$ معنادار می‌باشد. لذا این تغییر در هر دو مقیاس از لحاظ آماری معنادار بوده است.

نتیجه گیری: برنامه آموزشی تحول کودک، موجب کاهش در نمره مشکلات رفتاری و افزایش در حل مشکلات خانواده شده است. با توجه به تأثیر مثبت این برنامه بر کاهش مشکلات رفتاری در کودکان که منجر به بهبود تعارضات و مشکلات خانواده گردیده است، لذا تحقیقات بیشتر برای کاربست این برنامه بر روی نمونه‌های بزرگتر پیشنهاد می‌شود.

استناد: شکوهی یکتا، محسن؛ سجادی اناری، سید سعید و علوی نژاد، سیده ثریا (۱۴۰۱). اثربخشی برنامه آموزشی تحول کودک بر حل مشکلات خانواده و مشکلات رفتاری کودکان.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۳، شماره ۱۳۳، ۱-۱۶.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۳، شماره ۱۳۳، ۱۴۰۳. DOI: [10.52547/JPS.23.133.1](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.1)

✉ نویسنده مسئول: محسن شکوهی یکتا، استاد، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: myekta@ut.ac.ir

تلفن: ۰۲۱-۷۷۶۳۶۱۱۱

مقدمه

تحول^۱، فرآیندی پیوسته است که همراه با تشکیل نطفه آغاز شده و با مرگ فرد به پایان می‌رسد. در میان دوره‌های زندگی، دوران کودکی، مهمترین دوره تحول در گستره‌ی عمر به شمار می‌آید (برک، ۲۰۱۸). بروز مشکلات رفتاری در طول سال‌های اولیه زندگی تأثیر نامطلوبی بر فرآیند رشد طبیعی کودک دارد (میدوهاس و همکاران، ۲۰۱۴). مشکلات رفتاری در دوران کودکی پیش‌بینی‌کننده افزایش احتمال ابتلاء به اختلالات روان‌پزشکی در دوران نوجوانی و بزرگسالی است (مک‌ماهون، ۱۹۹۴). بیشترین مشکل آسیب‌شناسی روانی کودک را مشکلات رفتاری و هیجانی تشکیل می‌دهد که در جریان رشد و تکامل برخی کودکان ایجاد می‌شود (مرز و مک کال، ۲۰۱۰؛ به نقل از علیپور و همکاران، ۱۳۹۷).

اختلال‌های رفتاری و روانی دوران کودکی و نوجوانی دربرگیرنده رفتارهایی هستند که دائمی بوده و با سن فرد متناسب نمی‌باشند و منجر به تضادهای اجتماعی، نارضایتی فردی و شکست در تحصیل می‌شود. این مشکلات حاصل تعامل کودک با محیط وی است (سادوک و همکاران، ۲۰۱۸). مشکلات رفتاری معمولاً برای نخستین بار در سال‌های میانی مقطع ابتدایی بروز می‌کند و بین سنین ۸ تا ۱۵ سالگی به اوج می‌رسد و تمام جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. آمارها نشان می‌دهد مشکلات رفتاری بین ۶ تا ۱۰ درصد از کودکان مدرسه‌ای شایع است (کراکت و کافمن، ۲۰۱۳). در ایران میزان شیوع مشکلات رفتاری بین دانش‌آموزان ابتدایی ۱۸/۴ درصد گزارش شده است در زمینه مشکلات رفتاری نسبت پسران مبتلا به دختران، ۵ به ۱ یا بیشتر گزارش شده است (مسعودنیا و پوررحیمیان، ۱۳۹۵).

مشکلات و اختلال‌های دوره کودکی به دو دسته کلی مشکلات درون‌نمود و برون‌نمود تقسیم می‌شوند. مشکلات درون‌نمود از نظر ماهیت، درون‌فردی بوده و به شکل کناره‌گیری از تعامل‌های اجتماعی، اضطراب، مشکلات خلقی و افسردگی بروز پیدا می‌کند درحالی‌که مشکلات برون‌نمود، به بیان دیگر الگوهای رفتاری سازش‌نا یافته‌ی برون‌فردی هستند که در تعارض با افراد و انتظارات آن‌ها قرار می‌گیرند. این گروه از مشکلات در گستره پژوهشی با عنوان‌هایی مانند مشکلات رفتاری،

پرخاشگری، بزهکاری، رفتارهای غیرقابل مهار و ناسازگار و مانند آن مشخص می‌شوند (لیندزی، ۲۰۲۱). نشانه‌های این گروه از رفتارها، برخلاف رفتارهای درون‌نمود در رفتار بیرونی کودکان ظاهر می‌شوند و نمایانگر عمل منفی کودک در محیط بیرونی هستند (نانس و همکاران، ۲۰۱۳).

در سال‌های اخیر برخی از نظریه‌پردازان مشکلات رفتاری را به یادگیری‌های نامطلوب و تعامل کودک با محیط و والدین نسبت داده‌اند. مشکلات رفتاری شامل رفتارهای گوناگون افراطی مزمن است. بسیاری از محققان مشکلات رفتاری را اختلال‌های شایع و ناتوان‌کننده‌ای می‌دانند که برای خانواده، محیط و کودک مشکلات بسیاری ایجاد می‌کند و با میزان زیادی از نابسامانی‌های اجتماعی همراه است. تعارضات خانوادگی نیز با مشکلات کودک شدت می‌گیرد (مک‌کلند و همکاران، ۲۰۱۷).

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد تنها تعداد کمی از دانش‌آموزانی که با اختلال‌های رفتاری مواجه هستند، در تحصیل موفق بوده‌اند و اغلب در مقایسه با سایر دانش‌آموزان در امتحانات نمره‌های کمتری کسب می‌کنند. همچنین از همسالان خود در مدرسه ضعیف‌تر هستند و این امر باعث می‌شود اعتماد به نفس پایین‌تری داشته باشند (گامپل و سادرلند، ۲۰۱۰). در صورت عدم تشخیص و دریافت مداخلات به‌هنگام، احتمال بروز مشکلات رفتاری جدی، تکانشگری، مهارت‌های اجتماعی ضعیف و مشکلات هیجانی و تحصیلی در زندگی آتی این کودکان بالا است (شکوهی یکتا و پرند، ۱۳۹۰).

در ۲۵ سال اخیر مسائل رفتاری کودکان به یکی از موضوع‌های مورد توجه روان‌شناسان تبدیل شده است. اغلب پژوهش‌ها به این مسئله اشاره کرده‌اند که بین مشکلات رفتاری اولیه کودک و مشکلات رفتاری شدیدتر در آینده دو عامل ویژگی‌های خلق و خوی کودک و رفتار والدین نقش اصلی را ایفا می‌کنند. مادرانی که سطوح بالایی از تنیدگی و مشکلات هیجانی را تجربه می‌کنند در مقابله با ایفای نقش والدینی ضعیف نشان می‌دهند و در نتیجه در تربیت کودکان با مشکلاتی مواجه می‌شوند که افزایش مشکلات رفتاری در کودک را به دنبال خواهد داشت (واترز و همکاران، ۲۰۱۰).

¹. Development

و رک، ۲۰۱۳). تعامل والد-کودک یک پدیده پیچیده و چند بعدی است و در اثر تعامل مولفه‌های متعددی از قبیل نگرش و میزان پذیرش والدین، نحوه مدیریت و کنترل رفتار، حس شایستگی اجتماعی و خویشنداری، میزان دانش و مهارت والدگری، اعتماد به نفس و خوش فکری والدین در تربیت کودک و ایجاد محیطی با حداقل تعارض، کیفیت روابط و مراقبت عاطفی مادر از کودک شکل می‌گیرد (اولیواری، ۲۰۱۵). همچنین این تعامل بر اساس تجربه‌های گذشته کودک از والد ساخته می‌شود (لیندزی، ۲۰۲۱). علاوه بر تأثیرات مثبتی که یک رابطه خوب دارد، از تأثیرات منفی ارتباط ناکافی و منفی نمی‌توان برحذر بود و می‌توان از اثرهای منفی آن به نرخ بالای مشکلات رفتاری و هیجانی فرزندان اشاره کرد (بارلو و همکاران، ۲۰۰۵). ریچتر و رک (۲۰۱۳) نشان داد که تعامل مثبت و سازنده والد-فرزند، منجر به رشد و بهبود سازگاری و گرایش به تفکر انتقادی در نوجوانان می‌شود. همچنین می‌توان گفت که تعامل والد-کودک تأثیر زیادی بر بهزیستی روانشناختی کودک دارد. در حقیقت نداشتن رابطه گرم و مثبت، وابستگی نایمن، فرزندپروری سختگیرانه و انضباط بیش‌ازحد، نظارت ناکافی، درگیری‌های خانوادگی و آسیب‌های روانی والدین (به ویژه افسردگی مادر) همگی می‌تواند مشکلات عاطفی و رفتاری کودکان را افزایش دهد (اوزیورت و همکاران، ۲۰۱۸).

همچنین در پژوهشی دیگر نشان داده شد والدین کودکان با مشکلات رفتاری غالباً در برخوردهای انضباطی، خشن، ناهماهنگ و ناتوان هستند و توانش‌های فرزندپروری اندکی دارند. روابط متقابل والد و کودک در مرکز توجه آسیب‌شناسی کودک قرار گرفته است، زیرا تعامل‌های نامناسب می‌تواند در کودکان و نوجوانان مشکلات رفتاری ایجاد کند و بسیاری از توانمندی‌های کودکان شکوفا نشود (هوفلد و همکاران، ۲۰۱۸). عده‌ای نیز بر این باورند که مشکلات رفتاری کودکان موجب مشکلاتی در فضای خانواده می‌شود (چوبی و باجر، ۲۰۱۹). در این میان آموزش‌های فرزندپروری نقشی اساسی در کاهش مشکلات رفتاری ایفا می‌کند.

در پژوهشی که توسط ترک‌لادانی و آقابابایی (۱۴۰۱) نیز با موضوع اثربخشی آموزش فرزندپروری مثبت بر تعامل والد-کودک و مشکلات رفتاری کودکان با مشکلات برون‌نمود از طریق روش نیمه‌آزمایشی و با

در محیط خانواده که در واقع جامعه‌ای محدود است، کنش و واکنش‌های میان اعضاء تأثیر به‌سزایی در کاهش یا افزایش مشکلات رفتاری و همچنین تعارضات خانوادگی دارد. لذا در چنین محیطی صحبت از تأثیر یکسویه (چه از سوی کودک و چه والدین) اشتباه است (گرین و وینکلر، ۲۰۱۹). خانواده هسته نخستین جامعه و از عوامل اصلی انتقال فرهنگ، اندیشه، اخلاق، سنت‌ها و عواطف از نسلی به نسل دیگر است. خانواده نقش اساسی در حفظ سلامت روانی، اجتماعی و جسمانی فرزندان و والدین دارد. به عبارت دیگر خانواده اولین و مهمترین بافت اجتماعی را برای تحول کودک فراهم می‌سازد. در جریان نمو^۱ طبیعی هر کودک یک رشته تغییرات شناختی، عاطفی و اجتماعی را شاهد هستیم. به طوری که در این روند، تنیدگی و تعارضاتی را تجربه نموده که می‌تواند به مشکلات متعدد روانشناختی از جمله مشکلات رفتاری-عاطفی و یادگیری بینجامد (کاپلان و همکاران، ۲۰۱۴). این مشکلات به منزله روابط معیوب اعضای خانواده با یکدیگر است و با روش‌های تربیتی نادرست والدین و تعاملات معیوب آن‌ها با فرزندان ارتباط دارد و بررسی آن حائز اهمیت است.

در دهه‌های اخیر روانشناسان نشان دادند که یکی از متغیرهای پیش‌بینی‌کننده مشکلات برون‌نمود و درون‌نمود در کودکان، تعامل والد-کودک می‌باشد زیرا باور دارند واکنش‌های متقابل و صمیمیت والدین اساس تحول شناختی-عاطفی^۲ کودک را تشکیل و مشکلات رفتاری^۳ را کاهش می‌دهد (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۷). به عبارت دیگر به نظر می‌رسد رابطه والد کودک در کودکان دچار مشکلات برون‌نمود بیشتر از کودکان عادی است؛ زیرا ارتباط، مخصوصاً در تعامل والد-فرزند یک ضرورت محسوب می‌شود. رشد کودکان محصول عوامل متعدد و تعاملات پیوسته و پویا بین ساختار بیولوژیکی، ژنتیکی و ویژگی‌های محیطی است و یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رشد روانی و اجتماعی، تعامل والدین با فرزندان می‌باشد؛ به طوری که کیفیت این روابط در سال‌های اولیه کودکی، اساس رشد شناختی، اجتماعی و هیجانی آینده کودکان را پایه‌گذاری می‌کند (مانتیما و همکاران، ۲۰۱۲). رابطه والد کودک دربرگیرنده مجموعه‌ای از هیجان‌ها، رفتارها و انتظاراتی است که بین والد و کودک بر مبنای ویژگی‌های کودک و والد و شرایط به شیوه منحصر به فرد جریان پیدا می‌کند (ریچتر

1. Growth

2. Emotional-cognitive development

3. Behavioral problems

۲۰۰۲) و کودک را نمی‌توان به عنوان موجودی منفعل در نظر گرفت از این رو امروزه متخصصان روانشناسی بالینی و پژوهشگران، کیفیت تعامل در روابط والدین و کودکان مورد توجه ویژه قرار داده‌اند و این نکته را پذیرفته‌اند که برخی از ویژگی‌های والدین و متغیرهای چارچوب خانوادگی بر چگونگی پاسخگویی والدین به نیازهای فرزندانشان تأثیرگذار است (شکوهی یکتا و همکاران، ۱۳۹۴). لذا ارائه روش‌هایی که بتوان براساس آن چگونگی روابط والد-کودک را مشخص کرد، به ویژه در شرایطی که این رابطه دچار تنیدگی^۲ و مشکل است، می‌تواند به عنوان بخشی از برنامه‌های مؤثر در نظر گرفته شود (زرگری‌نژاد و یکه‌یزدان دوست، ۱۳۸۶).

بنابراین آموزش فرزندپروری به مادران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این روش به والدین آموزش داده می‌شود که چگونه تعامل‌های مثبت با فرزندانشان را افزایش دهند، از تعارض‌ها بکاهند و از روش‌های نامناسب فرزندپروری پرهیزند. در این زمینه چو، زین و حسن (۲۰۱۳) نشان دادند هراندازه توانش‌های فرزندپروری والدین بیشتر باشد موفقیت تحصیلی افزایش می‌یابد و موجب کاهش مشکلات رفتاری می‌شود. با توجه به اینکه در ایران پژوهش‌های اندکی در این حوزه انجام شده و تأثیر آموزش تحول کودک بر مشکلات خانوادگی انجام نشده است؛ از این رو پژوهش حاضر با هدف اثربخشی برنامه آموزشی تحول کودک بر حل مشکلات خانواده و مشکلات رفتاری کودکان انجام شده است.

شیوه‌های فرزندپروری^۳ دربردارنده اعمالی است که اهداف گوناگونی را دربر دارد؛ تربیت اخلاقی و روانی، شناسایی، نمو و پیشرفت استعدادها، فرزندان، آموزش توانش‌ها، آشناکردن با هنجارهای جامعه از دید والدین، از جمله این دغدغه‌ها می‌باشد (لیتارت، نورماندا و آلود، ۲۰۱۰).

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: در پژوهش حاضر، با توجه به وجود یک گروه آزمایشی و اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون، از طرح شبه‌آزمایشی^۴ با پیش‌آزمون و پس‌آزمون تک‌گروهی^۵ استفاده شده است.

طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل در جامعه آماری مادران دانش‌آموزان با مشکلات برون‌نمود پایه‌های سوم و چهارم ابتدایی شهر اصفهان انجام شد، به این نتیجه رسیدند که آموزش فرزندپروری مثبت رویکرد مناسبی برای افزایش تعامل والد-کودک و کاهش مشکلات رفتاری کودکان با مشکلات برون‌نمود می‌باشد.

آموزش فرزندپروری با هدف پیشگیری از مشکلات رفتاری، تحولی و ایجاد دلبستگی ایمن از طریق افزایش آگاهی، توانش، تعهد و اطمینان والدین انجام شده است (هوسوکاوا و کاتسورا، ۲۰۱۹). در واقع آموزش فرزندپروری به دلیل آگاهی والدین از نحوه برخورد با فرزندشان و تسلط در مواجهه با کشاکش‌ها به یک آرامش نسبی در بستر خانواده منجر می‌شود.

از آنجایی که درصد شیوع مشکلات رفتاری در مقطع ابتدایی زیاد است و دانش‌آموزان مشکلاتی با اطرافیان و محیط‌های آموزشی دارند و نمی‌توانند به دلیل عدم آگاهی از شرایط دبستان و تحول عاطفی، شناختی فرزندشان در این موقعیت‌ها رفتار مناسب از خود نشان دهند، مشکلات آنان در مدرسه افزایش می‌یابد. اهمیت افزایش آگاهی والدین نسبت به نحوه برخورد آنان با کودکان، منطقی به نظر می‌رسد که اجرای برنامه‌های آموزشی والد‌محور بر سازش یافتگی و احتمال موفقیت کودکان در موقعیت‌های مخاطره‌آمیز زندگی آثار متفاوتی به جا بگذارد (کراکت و کافمن، ۲۰۱۳).

همچنین در پژوهشی که جهت اثربخشی بازی‌درمانی خانواده‌محور بر کاهش مشکلات رفتاری با جامعه آماری کلیه کودکان مبتلا به مشکلات رفتاری در دامنه سنی ۷ تا ۱۱ سال مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ در شهرستان اردکان انجام شد، نتایج نشان‌دهنده این است که بازی‌درمانی خانواده‌محور می‌تواند روش کارآمدی در بهبود مشکلات رفتاری و پرخاشگری، قانون‌شکنی، اضطراب، افسردگی و گوشه‌گیری در کودکان باشد (محمودی و همکاران، ۱۴۰۱).

چنان‌که بررسی پژوهش‌ها نشان‌دهنده نقش برنامه فرزندپروری مثبت جهت اصلاح سلامت فردی و بین‌فردی کودکان، می‌باشد (سندرز و همکاران،

1. challenge
2. Tension
3. Parenting
4. Quasi experimental

⁵. One group with pre-post design

مقیاس مشکل ۰/۹۱ به دست آمد. همچنین درستی^۱ ملاک محاسبه شده سیاهه نیز قابل قبول بود. قابلیت اعتماد^۲ پرسشنامه ECBI در نمونه ۲۰۰ نفر ایرانی محاسبه گردید و ضریب آلفای مقیاس شدت ۰/۹۳ و مقیاس مشکل ۰/۹۲ بدست آمد. قابلیت اعتماد حاصل از دو بار اجرای سیاهه در پژوهش حاجی سیدرضی و همکاران (۱۳۹۱)، در مقیاس شدت ۰/۷۴ و در مقیاس مشکل ۰/۵۸ به دست آمد، که در سطح آماری ۰/۰۱ معنادار بود.

مقیاس حل مشکل خانواده (FPSS): این مقیاس ۳۰ گویه دارد و در ۱۳۸۶ توسط احمدی نوده به منظور ارزیابی مشکلات در خانواده طراحی شده است. این سیاهه توسط زوجین و در مقیاس ۵ امتیازی لیکرت از «هیچ وقت» تا «همیشه» نمره گذاری می شود. برخی از عبارات نمره گذاری معکوس دارد. در مجموع نمره بالا در مقیاس نشان دهنده توانش و توانایی زوجین در حل مؤثر مشکل و نمره کم در مقیاس نشان دهنده فقدان و ضعف در توانایی و توانش زوجین در حل مشکل خانوادگی است. در مطالعه احمدی (۱۳۸۶) تحلیل عاملی دو عامل را در بین ۳۰ سؤال آشکار ساخت: عامل ۱ «رابطه» و عامل ۲ «حل مشکل» بررسی همبستگی درونی نمرات کل مقیاس و مقیاس های فرعی نشان داد که میزان رابطه همبستگی بین کل مقیاس با عامل رابطه و حل مشکل بطور یکسان ۰/۹۵ و رابطه همبستگی بین عامل رابطه با عامل حل مشکل به میزان ۰/۸۱ می باشد. ضریب اعتبار ارتباط ۰/۷۸ و عامل حل مشکل ۰/۸۳ بود. با توجه به اینکه این مقیاس همبستگی بالایی با مقیاس رضایت زناشویی انریچ دارد و از سوی دیگر دارای ثبات در زمان و از قدرت تشخیص و تمیز مابین دو گروه زوجین تعارض و فاقد تعارض برخوردار است، لذا می تواند برای استفاده های کلینیکی و پژوهشی توصیه شود.

یافته ها

والدین شرکت کننده در این پژوهش، بین ۲۶ تا ۴۸ سال سن داشتند و میانگین سنی آن ها ۳۴ سال بود. میانگین سنی کودکان این والدین ۱۰ سال بدست آمد. در خصوص تحصیلات نیز، از بین ۳۴ نفر شرکت کننده در پژوهش، ۱۲ نفر کارشناسی، ۱۸ نفر کارشناسی ارشد و ۴ نفر دارای تحصیلات دکتری تخصصی بودند. به منظور بررسی معناداری تفاوت نمرات در پیش آزمون و پس آزمون از آزمون t گروه های همبسته استفاده

گروه نمونه شامل ۳۴ والد شاغل به شیوه نمونه گیری در دسترس و هدفمند انتخاب شده و در پژوهش شرکت نمودند. والدین در پی یک فراخوان در کارگاه آموزشی «تحول کودک» شرکت نمودند. در یک جلسه توجیهی اهداف، شیوه برگزاری و خلاصه ای از موضوعات کارگاه به شرکت کنندگان توضیح داده شد. کارگاه آموزشی در ۵ جلسه دو ساعته برگزار گردید. در اولین جلسه و قبل از شروع آموزش و در آخرین جلسه پس از اتمام آموزش، پیش آزمون و پس آزمون از تمام شرکت کنندگان گرفته شد. برنامه آموزشی تحول کودک: کارگاه آموزشی تحول کودک جهت آشنایی والدین با دوران تحول کودکی در پنج جلسه، به وسیله نویسنده اول این مقاله، تهیه و تدوین شده است. اهداف این کارگاه آموزشی به شرح جدول ۱ می باشد:

جدول ۱. اهداف و برنامه آموزشی تحول کودک

جلسه	محتوا
اول	آشنایی با شیوه های فرزندپروری و راهبردهایی مؤثر در این زمینه
دوم	آشنایی با برخی از ویژگی های دوران دبستان و بررسی تحول شخصیتی کودکان در این دوران
سوم	آشنایی با تحول عاطفی و ذهنی کودکان در دوران دبستان
چهارم	آشنایی با تحول اجتماعی و جسمی کودکان در دوران دبستان
پنجم	فراگیری راهبردهای تربیتی در ۳ موضوع شایع تکلیف، تلویزیون و خواب

(ب) ابزار

پرسشنامه رفتار کودک آیرگ (ECBI): این ابزار به صورت خود گزارشی و ۳۶ گویه ای است، در سال ۱۹۷۸ توسط آیرگ و راس به منظور اندازه گیری رفتارهای مشکل ساز و اغتشاشی رایج در کودکان و نوجوانان ۱۶-۲ سال در دو مقیاس شدت و مشکل طراحی شده است. این سیاهه توسط والدین و در مقیاس ۷ امتیازی لیکرت از «هرگز» تا «همیشه» نمره گذاری می شود. همچنین با درجه بندی هر ماده، به صورت «بله» و «خیر»، مشکل ساز بودن رفتارهای کودک تعیین می گردد. از حاصل جمع درجه بندی فراوانی رفتارها، نمره مقیاس شدت و از جمع پاسخ های بله، نمره مقیاس مشکل رفتاری مشخص می شود. این ابزار در سال ۲۰۰۱ توسط ریچ و آیرگ با استفاده از نمرات برش بالینی تجدید نظر شده ارزیابی شد. در مطالعه کانرز و همکاران (۲۰۰۷) ضریب آلفای مقیاس شدت ۰/۹۵ و

¹. Validity

². Reliability

بنابراین توزیع متغیرها نرمال است و می توان از آزمون تی همبسته استفاده کرد

شده است. مقدار شاخص آماری همان طور که در جدول ۲ مشاهده می شود، در آزمون های شاپیرو-ویلک و کولموگروف-اسمیرو در هر دو متغیر پرسشنامه رفتار کودک و حل مشکل خانواده بیشتر از ۰/۰۵ است،

جدول ۲. جدول معناداری تفاوت نمرات

مؤلفه ها	شاپیرو-ویلک		کولموگروف-اسمیرو	
	سطح معناداری	درجه آزادی	سطح معناداری	درجه آزادی
پیش آزمون رفتار کودک	۰/۶۸۹	۳۲	۰/۹۷۶	۳۲
پس آزمون رفتار کودک	۰/۳۵۵	۳۲	۰/۹۶۴	۳۲
پیش آزمون مشکل خانواده	۰/۰۰۰	۳۲	۰/۸۰۲	۳۲
پس آزمون مشکل خانواده	۰/۰۸۷	۳۲	۰/۹۴۲	۳۲

برابر ۲/۵۲ است که در سطح $P < ۰/۰۵$ معنادار می باشد. بنابراین، برنامه تحول کودک موجب مدیریت رفتار و حل مشکلات در خانواده شده است.

آیا برنامه آموزشی تحول کودک بر حل مشکلات خانواده کودکان تأثیر دارد؟ میانگین نمره حل مشکل خانواده در پیش آزمون و پس آزمون حاکی از افزایش ۱۱ نمره ای در پس آزمون است (جدول ۳). مقدار t به دست آمده

جدول ۳. حل مشکل خانواده

گروه ها	مقدار میانگین	اختلاف میانگین ها	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۰۲/۱۵	۲۵	۳۱	۲/۵۲۶	۰/۰۱۷
پس آزمون	۱۱۳/۳۴				

است که در سطح $P < ۰/۰۵$ معنادار می باشد. بنابراین، برنامه آموزشی تحول کودک موجب کاهش مشکلات رفتاری در کودک شده است.

آیا برنامه آموزشی تحول کودک بر کاهش مشکلات رفتاری تأثیر دارد؟ میانگین نمره حل مشکل در پیش آزمون و پس آزمون حاکی از کاهش ۳ نمره ای در پس آزمون است (جدول ۴). مقدار t به دست آمده برابر ۲/۰۴۲

جدول ۴. مشکلات رفتاری

گروه ها	مقدار میانگین	اختلاف میانگین ها	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
پیش آزمون	۷۵/۵۹	۸/۳	۳۳	۲/۰۴۲	۰/۰۴۹
پس آزمون	۷۲/۲۵				

پیش آزمون و پس آزمون والدین، داده ها حاکی از کاهش نمرات آن ها در پس آزمون است. همچنین در مقیاس حل مشکل خانواده یافته ها حاکی از افزایش میانگین نمرات در پیش آزمون و پس آزمون والدین می باشد. یافته های فوق با پژوهش هایی که شکوهی یکتا و همکاران (۱۳۹۵)؛ شکوهی یکتا و همکاران (۱۳۹۴)، امیری و همکاران (۱۳۹۵)، هوسوکاوا، کاتسورا (۲۰۱۹)، کراکت و کافمن، (۲۰۱۳). انجام داده اند؛ نیز همخوان

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر بخشی برنامه تحول کودک بر مشکلات رفتاری و حل مشکل خانواده انجام شد. براساس یافته های مطالعه حاضر، تحول کودک توانسته است مشکلات رفتاری کودک و مشکل خانواده را در سطح معناداری پس از اجرای برنامه تغییر دهد. با توجه به آمارهای بدست آمده از مقایسه ی میانگین نمره رفتارهای مشکل ساز کودک در

است. شکوهی یکتا، اکبری زردخانه و جمالی (۱۳۹۵) دریافتند که برنامه آموزشی تحول کودک در بهبود خشم و رابطه والدین با فرزندان شان مؤثر بوده است. از این رو، نتایج یاد شده همسو با نتیجه حاصل از تأیید فرضیه پژوهش حاضر مبنی بر اینکه آموزش برنامه تحول کودک بر کاهش مشکلات رفتاری کودک و حل مشکل خانواده مؤثر است، می باشد.

در زمینه مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان، آموزش مدیریت والدین به دلیل ویژگی های منحصر به فرد خود بر سایر روش ها برتری دارد. برنامه های خاص درمانی که می تواند به طور گسترده ای در بهبود روابط والدین با کودک به کار روند عبارتند از: درمان تعامل والد-کودک، برنامه والدگری مثبت، آموزش والدگری مثبت بر اساس مدل اورگان و کمک به کودک ناسازگار که همگی مهارت های والدگری را آموزش می دهند (کازدین و همکاران، ۲۰۰۶). آموزش مدیریت والدین باعث تغییر رفتار شناختی-عاطفی پدر و مادر و تغییر متقابل رفتار کودک می شود (نتی و کول، ۲۰۱۱). همچنین این نوع آموزش به افزایش آگاهی والدین درباره نحوه برخورد با کودکان و مهارت مهار عواطف در مقابل رفتار کودکان، گذاشتن قوانین و مقررات مناسب در خانه، منجر می شود (فورهند و همکاران، ۲۰۱۴). درمان مدیریت والدین در افزایش تعامل همکاری بیشتر والدین در تربیت کودک، کاهش خشم والدین، و همچنین کاهش مشکلات هیجانی رفتاری کودکان نقش تعیین کننده ای دارد (کازدین و همکاران، ۲۰۱۸؛ تیجسن و همکاران، ۲۰۱۷).

در تبیین این امر باید گفت در کاهش مشکلات رفتاری، کودکان در منزل از والدین خود یاد می گیرند که با مسائل و مشکلات خود به گونه ای برخورد کنند تا دچار اضطراب نشوند و با شکست های احتمالی برخورد مناسبی داشته باشند. در واقع در برنامه حاضر والدین ضمن آگاهی از روش های مختلف کارآمد و ناکارآمد برخورد با رفتارهای کودک و آگاهی از سبک های مختلف فرزندپروری، تمرین هایی را برای بهبود سبک واکنش خود در مقابل رفتارهای چالش برانگیز کودکان با توجه به دوران تحول آنها انجام دادند. این کارگاه آموزشی، به بهبود سبک تربیتی والدین و استفاده از بهترین سبک فرزندپروری در محیط خانه کمک کرده است. همچنین والدین با کودکان خود در موضوعاتی مانند تکالیف، تلویزیون و خواب مشکلات بسیار جدی دارند که اکثر کشاکش و تعارض های والدین در رابطه با این موارد است. کودکان نیز به دلیل عدم واکنش مناسب از

سوی والدین وارد چرخه معیوب لجبازی می شوند و میزان مشکلات رفتاری آنها شدت می گیرد. در پژوهش حاضر به این سه موضوع و روش های مدیریت رفتار در مواجهه با فرزندشان پرداخته شده است.

مقایسه میانگین نمرات مقیاس حل مشکل خانواده در پیش آزمون و پس آزمون والدین حاکی از افزایش نمرات در پس آزمون است. با توجه به افزایش نمرات حل مشکل خانواده در پس آزمون، تأثیر خودکارآمد پنداری والدگری مشهود بوده و تأیید می گردد که برنامه آموزشی تحول کودک بر حل مشکلات خانواده مؤثر است. همسو با یافته های پژوهش حاضر، سیمبر و همکاران (۱۳۹۷)؛ شکوهی یکتا و شهابی (۱۳۹۷)، زرگری نژاد، یکه یزدان دوست (۱۳۸۶)، واترز و همکاران (۲۰۱۰)، میراندا و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهش های خود به نتایج مشابهی دست یافتند. برای مثال جانسون (۲۰۰۱) در تحقیق خود نشان داد که از طریق آموزش والدین در راستای ارتقای تحول کودک، می توان دستیابی به حس شایستگی اجتماعی و خویشنداری را در والدین هموار ساخت که این به نوبه خود منجر به حل مشکلات خانواده می شود.

با توجه به یافته های مربوط به کاهش مشکلات رفتاری، می توان نتیجه گرفت که آموزش بکار گرفته شده در پژوهش حاضر، روش سودمندی بوده است. برای تبیین این امر باید توجه داشت که بسیاری از مشکلات کودکان با آموزش والدین و رفتار صحیح آنها در محیط خانواده به تعادل می رسد. از این رو با توجه به نتایج پژوهش حاضر می توان اذعان داشت که با آموزش نحوه رفتار صحیح و دقیق والدین می توان مشکلات رفتاری کودکان را کاهش و منجر به حل مشکلات درون خانوادگی شد. همان طور که نتایج نشان می دهد کیفیت روابط خانوادگی با آموزش می تواند افزایش داشته باشد.

محدودیت های پژوهش: با توجه به اینکه نمونه انتخاب شده مربوط به شهر تهران است، بنابراین در تعمیم نتایج به سایر نقاط کشور باید با احتیاط عمل کرد.

پیشنهاد های پژوهش: پیشنهاد می شود که این پژوهش در سایر مناطق و گروه های سنی متفاوت در محدوده سنی ۱۲ تا ۱۶ سال نیز اجرا و نتایج آنها با یکدیگر مقایسه شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در پژوهش حاضر، مشارکت کنندگان به صورت آگاهانه و داوطلبانه در پژوهش مشارکت نمودند و اصل رازداری رعایت شد.

حامی مالی: این پژوهش با هزینه شخصی نویسندگان انجام شده است.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده اول، طراحی و نظارت بر اجرای بسته آموزشی تحول کودک و نویسنده دوم، تحلیل گر آماری و نویسنده پیش نویس مقاله بود.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ تضاد منافی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی نمایند.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از والدینی که در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

احمدی نوده، خدابخش. (۱۳۸۶). ساخت و اعتبار مقدماتی مقیاس حل مشکل خانواده. *پژوهش های مشاوره (تازه ها و پژوهش های مشاوره)*، ۶(۲۴)، ۷-۲۶. SID: <https://sid.ir/paper/70037/fa>

امیری، محسن؛ پورحسین، رضا؛ مظفری ساغند، سعیده. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مادران کودکان مبتلا به اختلال کمبود توجه/فزون کنشی با روش آدلر- درایکورس در بهبود شیوه های والدگری و کاهش نشانه های تضادورزی در فرزندانشان. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۵(۵۹)، ۳۱۴-۳۰۳.

<http://psychologicalscience.ir/article-1-210-fa.html>

ترک لادانی، سمیه؛ و آقابابایی، سارا. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش فرزندپروری مثبت بر تعامل والد-کودک و مشکلات رفتاری کودکان با مشکلات برون نمود. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۲۲(۳)، ۱۲۳-۱۳۲.

<http://joec.ir/article-1-1500-fa.html>

حاجی سیدرضی، حمیده، ازخوش، منوچهر، طهماسیان، کارینه، بیات، مریم، و بیگلریان، اکبر. (۱۳۹۱). معناداری اثربخشی آموزش والدین کودکان نافرمان بر روش های فرزندپروری مادران و مشکلات رفتاری کودکان. *خانواده پژوهی*، ۸(۳۲)، ۳۷۳-۳۹۰.

<https://sid.ir/paper/122536/fa>

زرگری نژاد، غزاله؛ و یکه یزدان دوست، رخساره. (۱۳۸۶). اثربخشی آموزش والدین بر مشکلات رفتاری کودکان ADHD (مطالعه تک موردی). *مطالعات روانشناختی*، ۳(۲)، ۲۹-۴۸.

<https://sid.ir/paper/67705/fa>

شفیعی، سهیلا؛ هاشمی رزینی، هادی؛ شاهقلیان، مهناز. (۱۳۹۷). نقش تعامل والد-کودک و الگوی پردازش حسی در پیش بینی مشکلات درونی سازی و برون سازی کودکان. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۸(۱)، ۱۹-۳۲.

<http://joec.ir/article-1-603-fa.html>

شکوهی یکتا، محسن؛ اکبری زردخانه، سعید؛ و جمالی، عبدالله. (۱۳۹۵). آموزش برنامه تربیت کودک اندیشمند به مادران و تأثیر آن بر خشم و رابطه با فرزندان. *دو فصلنامه آسیب شناسی، مشاوره و غنی سازی خانواده*، ۲(۱)، ۱-۱۴.

<http://fpcej.ir/article-1-113-fa.html>

شکوهی یکتا، محسن؛ و شهابی، روح الله. (۱۳۹۷). اثربخشی کارگاه آموزش «تربیت کودک اندیشمند» بر مشکلات رفتاری کودکان و خودکارآمد پنداری والدگری. *فصلنامه علوم روانشناختی*، ۱۷(۶۸)، ۴۱۹-۴۲۶.

20.1001.1.17357462.1397.17.68.3.1

شکوهی یکتا، محسن؛ اکبری زردخانه، سعید؛ و محمودی، مریم. (۱۳۹۴). آموزش شیوه تعامل مبتنی بر حل مسئله و اثر آن بر سبک های تربیتی والدین و حل مشکل در خانواده. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۴(۵۵)، ۳۷۳-۳۸۸. <http://psychologicalscience.ir/article-1-230-en.html>

علی پور، فرزاد؛ علی اکبری دهکردی، مهناز؛ برقی ایرانی، زیبا. (۱۳۹۷). اثربخشی برنامه آموزش مهارت فرزندپروری ایمن بر شیوه های فرزندپروری مادران کودکان با علائم مشکلات رفتاری درونی سازی و برون سازی شهرستان لاهیجان. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۸(۲)، ۱۲۳-۱۳۴.

<http://joec.ir/article-1-622-fa.html>

محمودی، سیما؛ محمدپناه اردکان، عذرا؛ چوب فروش زاده، آزاده؛ فاروقی، پریا. (۱۴۰۱). اثربخشی بازی درمانی خانواده محور بر کاهش مشکلات رفتاری کودکان. *مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز*، ۴۴(۲)، ۱۵۹-۱۵۲. doi: 10.34172/mj.2022.024 Scopus ID: 85144241332

مسعودنیا، ابراهیم؛ و پورحییمان، الهه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین بازی های رایانه ای و بروز اختلالات رفتاری در میان دانش آموزان پسر دبستانی. *جامعه شناسی کاربردی*، ۲۷(۳)، ۱۱۷-۱۳۴.

10.22108/jas.2016.20501

References

Ahmadi Noudeh, Kh. B. (2008). Construction and validation of family problem solving scale. *Counseling Research and Development*, 6(24), 7-26. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=115278>

Alipour, F., Aliakbari Dehkordi, M., & Barghi Irani, Z. (2018). The effectiveness of safe parenting skills training program on parenting practices of mothers of children with signs of internalizing and externalizing behavior problems Lahijan city. *Journal of Exceptional Children*, 18(2), 123-134. <http://joec.ir/article-1-622-fa.html>

Amiri, M., Pourhosein, R., & Mozafari Saghand, S. (2016). The effects of training mothers with ADHD children based on Adler- Dreikurs' instructions on parenting styles and oppositional behavior in their children [Research]. *The Journal Of Psychological Science*, 15(59), 303-314. <http://psychologicalscience.ir/article-1-210-fa.html>

Barlow, J., Parsons, J., & Stewart-Brown, S. (2005). Preventing emotional and behavioural problems: the effectiveness of parenting programmes with children less than 3 years of age. *Child: care, health*

- externalizing behavior. *Children*, 8(4), 299. <https://doi.org/10.3390/children8040299>
- MacMahon, R. J. (1994). Diagnosis, assessment, and treatment of externalizing problems in children: the role of longitudinal data. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(5), 901. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.62.5.901>
- Mahmoodi, S., Mohammadpanah, A., Chobforoshzadeh, A., & Faroughi, P. (2022). The effectiveness of family-centered play therapy on reducing children's behavioral problems. *Medical Journal of Tabriz University of Medical Sciences*, 44(2), 152-159. doi: [10.34172/mj.2022.024](https://doi.org/10.34172/mj.2022.024)
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Latva, R., Salmelin, R. K., & Tamminen, T. (2012). Predicting internalizing and externalizing problems at five years by child and parental factors in infancy and toddlerhood. *Child Psychiatry & Human Development*, 43(2), 153-170. <https://doi.org/10.1007/s10578-011-0255-0>
- Masoudnia, E., & Pourrahimian, E. (2016). Impact of Computer Game on Incidence of Behavioral Disorders among Male Elementary School Students. *Journal of Applied Sociology*, 27(3), 117-134. <https://doi.org/10.22108/jas.2016.20501>
- McClelland, M. M., Tominey, S. L., Schmitt, S. A., & Duncan, R. (2017). SEL interventions in early childhood. *The Future of Children*, 27(1), 33-47. <https://www.jstor.org/stable/44219020>
- Midouhas, E., Kuang, Y., & Flouri, E. (2014). Neighbourhood human capital and the development of children's emotional and behavioural problems: The mediating role of parenting and schools. *Health & Place*, 27, 155-161. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2014.02.004>
- Miranda, A., Mira, A., Berenguer, C., Rosello, B., & Baixauli, I. (2019). Parenting stress in mothers of children with autism without intellectual disability. Mediation of behavioral problems and coping strategies. *Frontiers in Psychology*, 10, 464. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30906274/>
- Nunes, S. A. N., Faraco, A. M. X., Vieira, M. L., & Rubin, K. H. (2013). Problemas externalizantes e internalizantes: contribuições do apego e das práticas parentais. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 26(3), 617-625. <https://doi.org/10.1590/S0102-79722013000300022>
- Olivari, G. M. (2015). Adolescent perceptions of parenting styles in Sweden Italy and Greece: an exploratory study. *Europe's Journal of Psychology*, 2, 244-258. doi: [10.5964/ejop.v1i1i2.887](https://doi.org/10.5964/ejop.v1i1i2.887)
- Özyurt, G., Dinsever, C., Caliskan, Z., & Evgin, D. (2018). Can positive parenting program (Triple P) be useful to prevent child maltreatment?. *Indian Journal of Psychiatry*, 60(3), 286. Doi: [10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_92_17](https://doi.org/10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_92_17)
- Rich, B. A., & Eyberg, S. M. (2001). Accuracy of assessment: The discriminative and predictive power of the Eyberg Child Behavior Inventory. *Ambulatory Child Health*, 7(3-4), 249-257. <https://doi.org/10.1046/j.1467-0658.2001.00141.x>
- Richter, N., & Reck, C. (2013). Positive maternal interaction behavior moderates the relation between maternal anxiety and infant regulatory problems. *Infant Behavior and Development*, 36(4), 498-506. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2013.04.007>
- Sadock, V. A., Ahmad, S., Sadock, B. J. (2018). Kaplan & Sadock's Pocket Handbook of Clinical Psychiatry. Argentina: Wolters Kluwer. https://www.google.com/books/edition/_/_S8uswEACAAJ?sa=X&ved=2ahUKEwi_MyvH0X9AhVE4qQKHbH4DcwQ8fIDegQILBAI
- Sanders, M. R., Turner, K. M., & Markie-Dadds, C. (2002). The development and dissemination of the Triple P—Positive Parenting Program: A multilevel, evidence-based system of parenting and family support. *Prevention Science*, 3, 173-189. <https://b2n.ir/t11979>
- Shafiee, S., Hashemirazini, H., & Shahgholian, M. (2018). The Role of Parent-Child Interaction and Sensory Processing Pattern in Predicting Children's Internalizing and Externalizing Problems. *Journal of Exceptional Children*, 18 (1), 19-32. <http://joec.ir/article-1-603-en.html>
- Shokoohi-Yekta, M., & Shahabi, R. (2018). Effects of the raising a thinking child workshop on children behavioral problems and parenting self-efficacy. *Journal of Psychological Science*, 17(68), 419-426. Doi: [20.1001.1.17357462.1397.17.68.3.1](https://doi.org/10.17357/462.1397.17.68.3.1)
- Shokoohi-Yekta, M., Akbari Zardkhaneh, S., & Jamali, A. (2016). Teaching Raising a Thinking Child Program to Mothers and its Effects on Anger and Mother-Child Relationship [Research]. *Family Pathology, Counseling and Enrichment Journal*, 2(1), 1-14. <http://fpcej.ir/article-1-113-fa.html>
- Shokoohi-Yekta, M., Akbari-Zardkhaneh, S. d., & Mahmoodi, M. (2015). Teaching interaction strategies based on problem solving and its effects on parenting style and problem solving in the family [Research]. *The Journal Of Psychological Science*,

- 14(55), 373-388.
<http://psychologicalscience.ir/article-1-230-en.html>
- Simbar, S., Hosseinkhanzadeh, A. A., & Abolghasemi, A. (2019). Hope for the Future, Attachment Relationships, and Emotional-Behavioral Problems in Child Labor [Research].
- Teti, D. M., & Cole, P. M. (2011). Parenting at risk: new perspectives, new approaches. *Journal of Family Psychology*, 25(5), 625. DOI: [10.1037/a0025287](https://doi.org/10.1037/a0025287)
- Thijssen, J., Vink, G., Muris, P., & de Ruiter, C. (2017). The effectiveness of parent management training—Oregon model in clinically referred children with externalizing behavior problems in The Netherlands. *Child Psychiatry & Human Development*, 48(1), 136-150.
<https://doi.org/10.1007/s10578-016-0660-5>
- Tork ladani, S., & Aghababaei, S. (2022). The Effectiveness of Positive Parenting Training on Parent-Child Interaction and Children's Behavioral Problems with Externalized Problems. *Journal of exceptional children*, 22 (3), 123-132.
<http://joec.ir/article-1-1500-fa.html>
- Waters, S. F., Virmani, E. A., Thompson, R. A., Meyer, S., Raikes, H. A., & Jochem, R. (2010). Emotion regulation and attachment: Unpacking two constructs and their association. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32(1), 37-47. <https://doi.org/10.1007/s10862-009-9163-z>
- Zargarinezhad, G., & Yekeh Yazdandoust, R. (2007). Efficacy of parent's training on problem behaviors in ADHD children. *Psychological Studies*, 3(2), 29-48.
<https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=102844>

